

5. Khokhlina O., Pomytkina L., Lych O., Gorbenko S., Kazak A. Psychological determinacy of communication styles of aviation industry students. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 2020. 918(1), 012175. doi:10.1088/1757-899X/918/1/012175

Чеботарьова О. В.,
доктор педагогічних наук,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗМІСТУ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Актуальним питанням сьогодення є розроблення та впровадження в практику інноваційного змісту освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, підготовка їх до самостійної життєдіяльності та формування життєвої компетентності для успішної подальшої соціальної адаптації. В умовах кризових викликів, пов'язаних з війною в Україні, виникає потреба в зміні освітніх пріоритетів з метою посилення практико-орієнтованого та професійно-спрямованого навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Важливе місце в освітньому процесі займає корекційно-розвиткова модель навчання, яка забезпечує школярів необхідними комплексними знаннями, вміннями та навичками. Провідним підходом у концепції Нової української школи є компетентнісний підхід, спрямований на оновлення змісту освіти, заснованого на формування необхідних життєвих компетентностей. Компетентнісний підхід визначає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані

компетентності учнів, як ключові, предметні та життєва. (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пометун, О. Савченко та ін.) [1].

Метою початкової освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку є особистісне становлення учнів, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, пізнавальної активності, що забезпечують їхню готовність до життя в демократичному суспільстві, продовження навчання в основній школі. Реалізація цієї мети передбачає вирішення низки пріоритетних завдань, зокрема: забезпечення інноваційного змісту початкової освіти шляхом розроблення типових освітніх та модельних навчальних програм на основі компетентнісного підходу, створення освітнього середовища, що забезпечує доступність якісної освіти та успішну соціалізацію учнів з різним ступенем порушення інтелектуального розвитку.

Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів спеціальних ЗЗСО для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти, з урахуванням Типових освітніх програм для закладів загальної середньої освіти, сучасних досягнень спеціальної педагогіки та психології щодо навчально-пізнавальних можливостей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку [2]. У програмах визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання (предметно-орієнтовані компетентності); вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Програми побудовано з урахуванням таких принципів:

- корекційно-розвивальної спрямованості навчання;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;

- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності й достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Також важливою інновацією у оновленні змісту освіти дітей з порушеннями інтелекту є вперше розроблені модельні навчальні програми для початкової ланки спеціальної школи [3]. Вони призначені для роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня та передбачають формування практично значущих знань та вмінь, спрямованих на соціальну адаптації та інтеграцію у соціум.

Модельні навчальні програми для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступенів розроблено в межах науково-творчої співпраці відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України та експериментальних закладів (КЗО «Спеціальна школа «Шанс» Дніпропетровської обласної ради», НРЦ №17 м. Києва, КЗ ЛОР «Навчально-реабілітаційний центр I-III ступенів «ГАРМОНІЯ»). Програми розроблено на основі положень Державного стандарту початкової освіти, Концепції «Нова українська школа» з урахуванням психофізичних і вікових особливостей учнів. При цьому були використані сучасні наукові дані та результати проведеного авторами дослідження, враховано досвід провідних фахівців і вчителів з проблем корекційно-розвивального навчання школярів з порушеннями інтелекту.

Зміст представлених модельних навчальних програм ґрунтується на базових освітніх стратегіях та методичному інструментарії психолого-педагогічної корекції дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку помірною та важкою ступенів. Представлені модельні навчальні програми складаються з пояснювальної записки та основної частини, в якій висвітлено зміст програмного матеріалу для проведення уроків за різними предметами.

Структура модельних навчальних програм включає чотири взаємопов'язані складові освітнього процесу: «Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу», «Види навчальної діяльності», «Очікувані результати навчання» та «Спрямованість корекційно-розвиткової роботи».

Важливим у процесі реалізації програмного забезпечення проводити постійне психолого-педагогічне спостереження, індивідуальний контроль та регулювання психоемоційного навантаження дітей відповідно їхніх індивідуальних можливостей, що набуває особливого значення при роботі з учнями з важкими порушеннями інтелектуального розвитку.

Використання спеціальних методів і прийомів, що застосовуються в процесі реалізації змісту модельних навчальних програм, сприятиме розвитку пізнавальної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями. Для цього необхідно дотримуватись наступних способів навчання, які означено авторами:

- доступність змісту навчального матеріалу;
- унаочнення змісту навчання;
- подача нового матеріалу невеликими частинами, з урахуванням працездатності;
- періодична актуалізацію вивченого матеріалу, постійне повторення;
- використанні засобів для розвитку пізнавальної діяльності та підтримки уваги;

- використанні широкого арсеналу дидактичних, психокорекційних ігор та вправ (пізнавальних, сенсорних, рухових, комунікативно-мовленнєвих);
- позитивне оцінювання навчальних досягнень та успіхів.

Використання різних додаткових засобів і прийомів у процесі корекційно-розвивального навчання (ілюстративної, символічної наочності, різних варіантів планів, запитань вчителя тощо) сприятиме підвищенню якості відтворення навчального матеріалу. Разом з тим, слід мати на увазі, що специфіка пізнавальної діяльності багато в чому визначається структурою інтелектуального порушення. У зв'язку з цим урахування особливостей учнів надає можливість створювати умови, що сприяють розвитку всіх психічних процесів.

Зазначимо, що на сайті ІСПП імені Миколи Ярмаченка постійно викладається нове програмно-методичне забезпечення змісту навчання дітей з порушеннями інтелектуального різного віку, презентуються методичні матеріали, путівники для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Саме запропоновані навчально-методичні матеріали, програмне забезпечення, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації батькам та педагогам розкривають важливі корекційні прийоми у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями, допомагають у дистанційному та очному навчанні, у використанні психокорекційних прийомів та технологій для нормалізації психічного стану, налагодженню комунікації та спілкування дітей зі своїми вчителями, друзями, однолітками [4].

Актуальним є подальше дослідження організації та супроводу навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку різновікових груп, удосконалення електронних освітніх ресурсів, наповнення їх апробованим контентом з урахуванням рівня інтелектуального розвитку школярів, розроблення навчально-методичної літератури на основі апробованих успішних сучасних практик навчання дітей, підвищення інформаційно-

комунікаційної компетентності педагогів щодо інноваційних методик викладання різних навчальних предметів та корекційно-розвивальних занять.

Список літературних джерел:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН України. 20.10.2016. 40 с. [Електр. ресурс] <https://mon.gov.ua/storage/app/media>
2. Наказ № 836 від 19.09.2022 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України» [Електр. ресурс] <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-ta-3-4-klasiv-specialnih-zzso-dlya-osib-iz-porushennyami-intelektualnogo-rozvitku>
3. Модельні навчальні програми для навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (2022р). [Електр. ресурс] <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy>
4. Сайт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України : <https://ispukr.org.ua/>

Чупахіна С. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ДО РОБОТИ З
ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ:
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА – ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ**